

Redd Barna

«Vi må kjempe dobbelt så hardt»

Erfaringer og råd fra barn og unge med funksjonsnedsettelse
og flyktingbakgrunn

reddbarna.no

Innhold

Forord	3
Innledning.....	4
Metode	6
«Integrering er sosialisering og gode venner»	8
«Vente, vente, vente» – bosettingen og tilgang til tjenester.....	10
Skolen – en viktig arena for sosial inkludering	12
Venner og den viktige fritiden	14
«Jeg kunne ønske vi ikke måtte kjempe for alt».....	16
«Vi møter mange fordommer»	18
Betydningen av familiestøtte	20
RÅD fra barna og ungdommene	22
Informasjon om ulike organisasjoner	23
5 tips til hvordan din kommune kan sikre barn og unges rett til lek og fritid.....	24
10 bud for å være en mer inkluderende oranisasjon for alle	25
Barnekonvensjonen i kortversjon	26
Komitéen for rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne.....	27

«De høres ikke, de ses ikke, de finnes på mange måter ikke... Derfor har det vært så viktig for meg å løfte stemmene til dem vi har fått snakket med.»

Sally Kamara

Forord

Jeg var tre år da jeg kom til Norge. Som barn i et helt nytt land var det mye som var ukjent, mye å lære og å forstå. I tillegg til å være barn og flyktning har jeg nedsatt funksjonsevne. Jeg og 20 prosent av verdens befolkning som alle tilhører samme minoritet – funksjonshemmet.

På et personlig nivå er jeg veldig takknemlig for at jeg kom til Norge som treåring, på den måten jeg gjorde – jeg tror det har vært en stor grunn til hvor jeg er i dag. Samtidig var jeg nysgjerrig på hvordan det var for andre barn, som kanskje ikke ble møtt på samme måte som meg. Hvordan er det egentlig å være barn, funksjonshemmet og ny i Norge?

I 2020 fikk jeg muligheten til å lede et prosjekt i samarbeid med Redd Barna og Norges Handikapforbunds Ungdom. Oppdraget var å komme i kontakt med barn og unge med samme bakgrunn som meg selv. Jeg hadde aldri vært prosjektleder før, men muligheten til å jobbe med et tema som står meg så nær, var noe jeg ikke kunne si nei til. Jeg vil takke for tilliten og for all støtte jeg har fått på veien.

Da jeg innledet startet på prosjektet, husker jeg at jeg satt og tenkte for meg selv at «denne tematikken har jeg aldri sett bli skrevet om før», og det skulle vise seg å stemme. Det viste seg at målgruppen var vanskelig å nå ut til og komme i prat med. Spesielt utfordrende var det å komme i kontakt med informanter under 18 år, da vi måtte komme forbi store juridiske nettverk, verger eller institusjoner.

Da jeg først kom i kontakt med informantene, var det interessant å se at de alle hadde kommet til Norge på ulike måter, og at deres «velkomst» mer eller mindre var utgangspunktet for hvor de endte opp i livet, og hva slags ressurser de fikk. Stemmen til disse informantene er utrolig viktig, da det ikke finnes noe informasjon om denne målgruppen. De høres ikke, de ses ikke, de finnes på mange måter ikke. I hvert fall ikke i offentligheten eller i organisasjonene som jobber for deres rettigheter. Derfor har det vært så viktig for meg å løfte stemmene til dem vi har fått snakket med.

Selv om utvalget vi har snakket med i dette prosjektet, ikke er representativt for alle barn og unge med funksjonsnedsettelse som har flyktet til Norge, sier disse menneskenes historier noe viktig om tendenser og om situasjonen for barn med nedsatt funksjonsevne.

«Det jeg har savnet og slitt med mest, er å være sosial og delta i fritidsaktiviteter på lik linje med etnisk norske. Min familie er jo ikke norsk og jeg visste ikke om mine rettigheter og muligheter for å delta.» Ungdom i prosjektet.

Vi håper denne rapporten kan bidra til innsikt og økt forståelse for en gruppe mennesker som tidligere har fått altfor lite plass i offentligheten.

Hilsen

Sally Kamara og

Norges Handikapforbunds Ungdom (NHFU)

Innledning

Ensomhet, mangel på venner og fritidsaktiviteter er noe av det barn og unge med funksjonsnedsettelse som har flyktet til Norge og er bosatt i en kommune, forteller om sin hverdag. De forteller også om å bli møtt med fordommer, om manglende informasjon om sine rettigheter og hvor de kan få støtte, og om mye venting. Flere av dem vi har snakket med, har fått god helseoppfølging og tilpasset utdanning, men dette gjelder ikke alle. Der det glipper mest, er i den sosiale inkluderingen.

«Det er ganske grusomt for meg, jeg er alltid alene. Jeg har ingen på skolen, og så kommer jeg hjem og er alene.»

Ungdom i prosjektet

Alle barn har de samme rettighetene nedfelt i FNs barnekonvensjon. FNs barnekonvensjon er også nedfelt i norsk lov, deriblant retten til å bli informert, hørt, tatt på alvor og retten til lek og fritid. Disse rettighetene gjelder også barn og unge med funksjonsnedsettelse og fluktbakgrunn og er tydeliggjort gjennom konvensjonen til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD). Denne konvensjonen sier blant annet at barn med funksjonsnedsettelse har rett til å bli hørt på lik linje med andre barn, og at de har krav på hjelp tilpasset deres nedsatte funksjonsevne og alder for å kunne utøve denne rettigheten. De skal også få samme mulighet til å delta i lek, fornøyelser, fritidsaktiviteter og aktiviteter som finner sted på skolen.

Redd Barna jobber for å styrke barns rettigheter i Norge og resten av verden, og FNs barnekonvensjon er grunnlaget for alt vårt arbeid. Medvirkning fra barn og unge er både et mål og et arbeidsprinsipp for Redd Barna. For at vi skal få et godt og riktig innblikk i barns opplevelse, må vi snakke direkte med barna. De er selv eksperter på eget liv, og vi trenger deres kunnskap for å komme fram til gode beslutninger, tiltak og løsninger som er til det beste for dem.

I dette heftet løfter vi fram kunnskapen og erfaringene til barn og ungdommer med funksjonsnedsettelse og fluktbakgrunn, og vi har systematisert deres innspill etter temaer som de selv har syntes har vært viktige, og som har gått igjen på tvers av samtalene. De har fortalt om utfordringer med å bli skikkelig inkludert, få venner, få være med på fritidsaktiviteter og utfordringer med tilgang til informasjon og tjenester. Når barn og unge melder fra om disse utfordringene, er det voksnes ansvar å lytte og ta dem på alvor.

Forskningen på denne gruppen med barn og deres utfordringer er mangelfull, og vi ønsker med dette å bidra til å utvikle dette kunnskapsgrunnlaget, basert på barn og unges egne fortellinger om hvordan de opplever å være nye i Norge, og hva de synes er viktig. På grunn av koronasituasjonen har vi ikke fått snakket med like mange barn som vi planla og denne studien er ikke representativ. Likevel gir den oss et viktig innblikk i disse barnas liv og hva de erfarer. I slutten av heftet har vi samlet råd som barna og ungdommene selv mener er viktige for at barn og unge med funksjonsnedsettelse og fluktbakgrunn skal ha det bra og få sine rettigheter oppfylt.

Dette heftet er rettet mot voksne som jobber med eller møter barn og unge med funksjonsnedsettelse og fluktbakgrunn. Vi håper at informasjonen vil ha nytteverdi for ansvarlige departement, direktorat, kommuner, skoler og andre instanser som jobber med integrering og inkludering av barn og unge med funksjonsnedsettelse.

TAKK til alle barna, ungdommene, unge voksne og deres familier som har bidratt med sine erfaringer, meninger og anbefalinger. Uten dere kunne denne rapporten aldri blitt til! Takk også til Abloom for støtte og samarbeid i gjennomføringen av samlingen med barna fra seks til tolv år.

Takk til Bufdir for finansiering av dette prosjektet og for at dere bidrar til å løfte barn og unges stemmer!

Hilsen
NHFU og REDD BARNA

TIL REDD BARNE

~~BARNE~~

Barne er
Bøst og har
rett til alle. Som
andre.

§

RELEVANTE ARTIKLER FRA BARNEKONVENSJONEN

Artikkel 2: Retten til ikke-diskriminering

Konvensjonens rettigheter gjelder for alle barn uten forskjellsbehandling og uten hensyn til barnet og dets foreldres rase, farge, kjønn, språk, religion, opprinnelse, eiendom, funksjonshemming eller oppfatninger. Staten skal sørge for at ingen diskrimineres.

Artikkel 12: Retten til å kunne uttrykke sine meninger og bli hørt

Barnet har rett til å uttrykke sine meninger i alt som vedrører det, og barnets meninger skal tillegges vekt.

Artikkel 13: Retten til å få og gi informasjon

Barnet har rett til ytringsfrihet, til å søke, motta og spre informasjon og ideer av alle slag og på alle måter.

Artikkel 23: Barn med funksjonsnedsettelse

Alle barn med psykiske og fysiske funksjonsnedsettelse har rett til tilrettelegging, til å kunne uttrykke sine meninger, utvikle seg og leve et fullverdig liv som fremmer selvtillit, og som sikrer barnets aktive deltagelse i samfunnet.

Forkortede versjoner av Barnekonvensjonen

Metode

Målet med dette prosjektet har vært å lytte til og løfte fram stemmene til barn og unge med funksjonsnedsettelse som er nye i Norge og bosatt i en kommune.

For å få til dette har vi gjennomført en samling med syv barn i alderen seks til tolv år om hvordan de synes det er å bo i Norge, og hvordan de har det på skolen og på fritiden. I tillegg har vi gjennomført dybdeintervjuer med fem ungdommer og unge voksne som har reflektert tilbake på sin oppvekst og hvordan det var å bli bosatt og å være ny på skolen og i lokalsamfunnet.

Vi har også snakket med syv foreldre og søsken til barn og unge med funksjonsnedsettelse. I rapporten inkluderes deres perspektiv, utfordringer og den viktige rollen de spiller i barnas liv. I tillegg har vi snakket med flyktningskoordinatorer i et par kommuner for å få bedre forståelse av bosettingsprosessen og rammene kommunen har når de bosetter barn og unge med funksjonsnedsettelse og deres familier.

I samtalene med barna, ungdommene og de unge voksne har vi tatt hensyn til deres alder og funksjons- evne. Det har vært viktig å skape trygghet og la barna og ungdommene snakke fritt om de temaene de selv er opptatt av. De har fått informasjon på forhånd om hva vi vil snakke med dem om, at del- tagelse er frivillig, og at de når som helst kan

trekke seg. I workshopen, der syv barn var samlet, var en voksen de kjente og er trygg på, med på gjennomføringen.

Vi har brukt tolk når det har vært nødvendig for å gjennomføre samtalene. Sitater fra disse samtalene er oversatt til norsk i denne rapporten.

På grunn av covid-19-pandemien og etterfølgende restriksjoner i samfunnet har det ikke vært mulig å gjennomføre flere samlinger med barn, og de fleste av dybdeintervjuene er gjennomført digitalt. Dette er en gruppe barn og unge som fra før av er mindre synlig og deltar mindre i samfunnet, og koronasituasjonen har gjort det enda mer utfordrende å komme i kontakt med dem. Nettopp derfor har det vært særlig viktig for oss å snakke med dem, lytte til deres erfaringer og råd og løfte deres stemmer.

Barna og ungdommene har ulike funksjonsnedsettelse og har flyttet til Norge fra ulike land og av ulike grunner. De eller deres foreldre har flyttet fra land som Somalia, Uganda, Kongo, Syria, Afghanistan, Kurdistan og Palestina. De bor nå i mange ulike deler av Norge; noen på Østlandet, andre på Sørlandet og i Midt-Norge. For å ivareta barna og ungdommenes anonymitet oppgir vi verken deres navn, hvilke land de kommer fra, hvor de er bosatt, eller hvor gamle de er.

«Jeg føler ikke at vi blir sett eller hørt som gruppe. Vi er en usynlig gruppe, vi er ikke så mange.»

Ungdom i prosjektet

DEFINISJON AV FUNKSJONSNEDETTELSE OG FLUKTBAGRUNN

BARN MED FUNKSJONSNEDETTELSE

- Det å ha en funksjonsnedsettelse omfatter flere ulike typer funksjonsnedsettelse, inkludert synshemming, bevegelsehemming, hørselshemming, utviklingshemming og psykososiale funksjonsnedsettelser.
- Flere kroniske sykdommer kan også defineres under det å ha en funksjonsnedsettelse.
- Felles for alle som har en funksjonsnedsettelse, er at de møter fysiske, sosiale og holdningsmessige barrierer som kan gjøre det vanskelig for dem å delta i samfunnet på lik linje med andre.

Bufdir: Hva er nedsatt funksjonsevne? https://www.bufdir.no/Nedsatt_funksjonsevne/Hva_er_nedsatt_funksjonsevne/Hva_er_nedsatt_funksjonsevne/

BARN SOM HAR FLYKTET TIL NORGE OG ER BLITT BOSATT

- Barn som flykter til Norge, inkluderer alle barn som selv kom som flyktninger, enten med sin familie eller alene.
- Et barn som har flyktet til Norge, kan ha kommet enten som asylsøker eller overføringsflyktning.
- Bosetting i kommune skjer etter at søknaden om asyl er innvilget og barnet alene eller med familie får flyktningstatus, opphold på humanitært grunnlag eller kollektiv beskyttelse.

SSB: <https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/statistikk/personer-med-flyktningbakgrunn>
Flyktninghjelpen: <https://www.flyktninghjelpen.no/global/statistikk/begreper/>

«Integrering er sosialisering og gode venner»

Slik begynner en ungdom vi snakket med, sin forklaring av hvordan han forstår integrering. Det er gjennomgående svært viktig for barn og unge, også barn og unge med funksjonsnedsettelse, å være med i det sosiale felleskapet på skolen, på aktiviteter og sosiale arrangement på fritiden. Barn og unge vi har snakket med, er veldig opptatt av å bli sett og hørt, få være med og kunne delta sosialt på lik linje med andre. Det er viktig for dem som en del av integreringen, for å få tilhørighet og trives. I tillegg viser forskning at fellesskap med jevnaldrende er sentralt for god psykisk helse, læringsevne og for å bygge nettverk som voksen.¹ Det er på den sosiale arenaen at barn og unge i dette prosjektet i størst grad opplever å ikke bli inkludert og få den oppfølgingen og tilretteleggingen de har krav på.

«Det skal være helhetlig. At begge har samme muligheter, blir hørt, ikke blir diskriminert, behandlet annerledes på grunn av hudfargen sin – det er integrering for meg.» *Ungdom i prosjektet*

«Det er krevende å finne seg selv mellom to kulturer og samtidig finne ut av miljøet rundt meg og prøve å få venner.» *Ungdom i prosjektet*

Barna og ungdommene vi har snakket med, grubler mye over egen identitet og hvordan det er å vokse opp med to kulturer. De forteller at de savner venner som de kan dele disse erfaringene med. Flere sliter med å få jobb og opplever enda mer utenforskap når andre etablerer seg, får egen familie og bygger karriere. Manglende sosial inkludering har konsekvenser for barnas liv, både nå og senere i livet.

«Jeg har ikke fått jobb etter skolen. Det forsterker ensomheten da du ikke lenger omgås andre på skolen. De har gått videre, etablert seg, bygger karriere.» *Ung voksen i prosjektet*

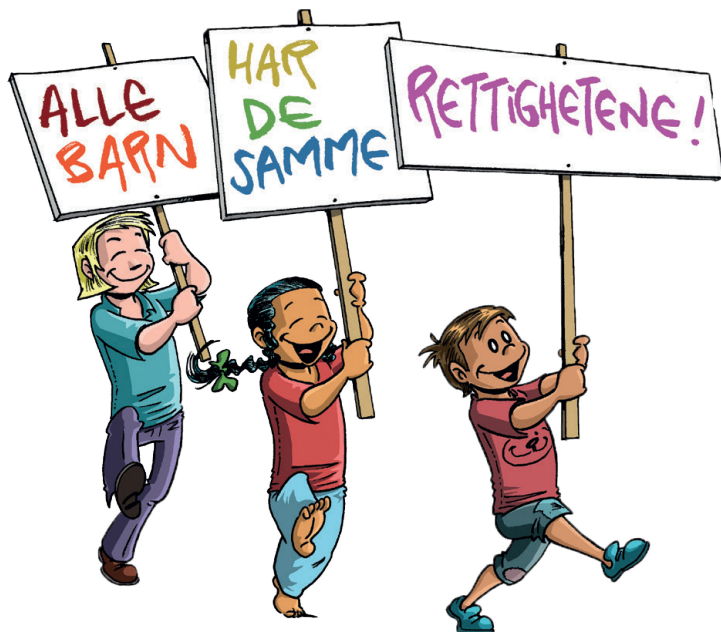
«Overgangene har vært vanskelige. Jeg gjorde det veldig bra på skolen og forventet at jeg ville få meg jobb, men det har vært veldig krevende. For det første har synshemmingen vært en utfordring, og for det andre har min bakgrunn som flyktning/innvandrer og mangel på et sosialt nettverk vært en utfordring for å komme inn i arbeidsmarkedet. Det hindrer min tilhørighet og integrering.» *Ung voksen i prosjektet*

«Integrering er sosialisering, ha gode venner, være aktiv i samfunnet, engasjere seg i et politisk parti, lære seg språket.»

Ung voksen i prosjektet

1) OsloMet, 2021 –<https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/11250/2762693/NOVA-Rapport-5-2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

FN-KONVENSJONEN OM RETTIGHETENE TIL MENNESKER MED NEDSATT FUNKSJONSEVNE – CRPD

Nedenfor er tre utvalgte artikler fra FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, som er spesielt rettet mot barn og relevant for temaene i dette heftet.

Konvensjonens hovedformål er å sikre personer med nedsatt funksjonsevne like muligheter til å realisere sine menneskerettigheter, samt å bygge ned hindre som vanskeliggjør dette. Konvensjonen skal bidra til å motvirke diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne. Hele konvensjonen kan du finne her: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/sla/funk/konvensjon_web.pdf

Artikkel 7: Barn med nedsatt funksjonsevne

1. Partene skal treffe alle hensiktsmessige tiltak for å sikre at barn med nedsatt funksjonsevne kan nyte alle menneskerettigheter og grunnleggende friheter fullt ut og på lik linje med andre barn.
2. Ved alle handlinger som berører barn med nedsatt funksjonsevne, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.
3. Partene skal sikre at barn med nedsatt funksjonsevne har rett til fritt å kunne gi uttrykk for sine synspunkter i alle forhold som berører dem, og at deres synspunkter tillegges behørig vekt i samsvar med barnas alder og modenhet, på lik linje med andre barn, og at de har krav på hjelp tilpasset deres nedsatte funksjonsevne og alder for å kunne utøve denne rettigheten.

Artikkel 24: Utdanning

«... mennesker med nedsatt funksjonsevne har rett til utdanning. Med sikte på å virkeliggjøre denne rettigheten uten diskriminering, og på

basis av like muligheter, skal partene sikre et inkluderende utdanningssystem på alle nivåer, samt livslang læring, som tar sikte på:

- a. at menneskets potensial og forståelsen av dets verdighet og egenverdi utvikles fullt ut, og at respekten for menneskerettighetene, de grunnleggende friheter og det menneskelige mangfold styrkes,
- b. at mennesker med nedsatt funksjonsevne får utvikle sin personlighet, sine anlegg og sin kreativitet, så vel som sine psykiske og fysiske evner, fullt ut,
- c. at mennesker med nedsatt funksjonsevne blir i stand til å delta effektivt i et fritt samfunn.

Artikkel 30: Deltagelse i kulturliv, fritidsaktiviteter, fornøyelser og idrett

5. d) å sikre at barn med nedsatt funksjonsevne har samme mulighet som andre barn til å delta i lek, fornøyelser, fritidsaktiviteter og idrettsaktiviteter, også de aktiviteter som finner sted i skolen.

«Vente, vente, vente» – bosettingen og tilgang til tjenester

Barna, ungdommene og deres familier forteller mye positivt om å komme til Norge og bli bosatt i en kommune. Spesielt tryggheten er viktig for dem. I begynnelsen er de også mest opptatt av praktiske ting, som å få et sted å bo, men så kommer ventingen. Ventingen på hjelpemidler, venting på skoleplass, venting på tilrettelegging og venting på informasjon. De barna og familiene som har mange behov med hensyn til tilpasning av bolig eller i skolen, opplever lengst ventetid. Hvorfor de må vente så lenge, får ikke barna eller familiene selv vite. De vet ikke om det skyldes at det er ressursmangel i kommunen, at det er vanskelig å gjennomføre tiltak, eller om de glemmes. Flere forteller at de prøver å komme i kontakt med ansvarlige rådgivere i kommunen eller Nav for å få informasjon, men får ikke svar.

Mangel på tydelig informasjon og oversikt over prosesser gjør ventingen uforutsigbar og bidrar til at den føles ekstra lang. Tidligere forskning viser hvor belastende det er for barn og unge å «ha livet på vent». Mange har allerede ventet lenge i flyktingleir, i asylmottak og det å vente enda mer når de endelig blir bosatt, kan dermed være en stor ekstrabelasting.

«Overgangen fra mottaket til bosetting var vanskelig. Jeg flyttet i juni, men hele høsten fikk jeg ikke begynne på skolen. Det var tøft. Det var mye forsinkelser som de begrunnet med at de skulle kartlegge hva slags hjelpemidler jeg trengte. Jeg har en synshemming. Jeg gikk lenge med mine gamle briller fra hjemlandet og gikk på ting. Det tok 6 måneder før jeg fikk de hjelpemidlene jeg trengte.»
Ungdom i prosjektet

«Tilbudet til funksjonshemmede tar veldig lang tid. Det er utrolig mye byråkrati, og det er mye venting. Jeg ventet lenge for å få rullestol og så for å kunne ta sertifikat og få bil.»
Ung voksen i prosjektet

Barn og unge med funksjonsnedsettelse har rett på hjelp med å koordinere alle hjelpetjenester og få dette beskrevet i en individuell plan. Det er kommunen eller bydelen som har ansvar for å følge opp barn og unge med nedsatt funksjonsevne, og ofte gjøres dette gjennom et koordineringsteam.²

Flyktingkoordinatoren i en av bosettingskommunene som følger opp familier med barn med funksjonsnedsettelse, etterlyser bedre kartlegging av barna og deres situasjon før bosetting. Hun forteller at de får lite informasjon fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) om hvilke behov barna har i forkant av bosettingen. Kommunen er dermed lite forberedt på den tilretteleggingen et barn trenger. Selve kartleggingen av barnas behov begynner som regel etter bosetting. Da kobles helsetjenester, fastlege, skole eller barnehage på og danner koordineringsteamet for å følge opp barnet.

Flere av foreldrene forteller at de ikke forstår hvordan dette koordineringsteamet skal fungere, og at de ikke får nok oppfølging og veiledning av koordinatoren. I tillegg bidrar språkutfordringer og manglende systemforståelse til forvirring og usikkerhet hos foreldrene og barna. Ut fra samtalene vi har hatt, er det tydelig at det er behov for tettere oppfølging, bedre kommunikasjon og tolkbruk i møte med denne gruppen, spesielt når helseinformasjon og vedtak skal formidles.

«Det tok ett år før jeg fikk nødvendige hjelpemidler. Det tok tid å få bestilt og så fram til jeg faktisk fikk det. Dermed fikk jeg ikke lært punktskrift før sent. Alt var muntlig for meg det første året.»

Ungdom i prosjektet

2) <https://www.oslo.kommune.no/helse-og-omsorg/barn-ungdom-og-familie/barn-og-unge-med-funksjonsnedsettelse/#gref>

Skolen – en viktig arena for sosial inkludering

Skolen i Norge skal være inkluderende og tilpasses barnas evner og forutsetninger. Alle elever har rett til å et trygt og godt skolemiljø, som fremmer helse, trivsel og læring. Barn og unge skal føle seg trygge og oppleve at de har en verdifull plass fellesskapet, uten de blir utsatt for krenkelser, mobbing, trakassering eller diskriminering.

Flere av barna og ungdommene vi snakket med, opplever skolen som et fint sted å være og beskriver at de får god støtte fra læreren, assistenten og god tilrettelegging. Mange fikk ikke mulighet til å gå på skolen i hjemlandet der de kom fra. Å gå på skole når de kommer til Norge, er både stor stas og viktig for dem.

«Jeg følte stor mestring på skolen og konsentrerte meg om å lære.» *Ungdom i prosjektet*

Samtidig som skolen kan være et fint sted å være, er det også flere som møter utfordringer med hensyn til tilrettelegging, tilgang på hjelpemidler og inkludering i alle skolens timer. Og selv de som opplever mestring, støtte og tilrettelegging fra læreren, forteller flere spesielt om manglende sosial inkludering. Dette dreier seg om manglende tiltak fra skolens side for å tilrettelegge for sosial inkludering, men også om barnas og ungdommenes tid og krefter. Når mye av

tiden blir brukt på skolearbeid eller for å kjempe for å få tiltakene man har krav på, kjenner flere av ungdommene at de ikke har overskudd til det sosiale.

«På ungdomsskolen hadde jeg to venner. På videregående skole var jeg i en tilrettelagt klasse, en mindre klasse. Jeg hadde det fint på skolen. Men når det gjelder det sosiale, opplever jeg at jeg hadde utfordringer. Jeg var ikke med venner utenom skoletiden. Jeg var kun med venner på skolen. Siden jeg hadde synshemming, brukte jeg mer tid på skolearbeid, og det var vanskelig for meg å gå ut. Jeg valgte også skolearbeidet i en periode, det var viktig for meg å gjøre det bra på skolen.» *Ung voksen i prosjektet*

«Assistent fikk jeg på videregående, men ikke på ungdomsskolen. Jeg slet litt mer på ungdomsskolen, visste ingenting om hva jeg kunne få tilrettelagt.» *Ung voksen i prosjektet*

«Jeg måtte flere ganger banke i bordet og kreve min rett. For eksempel ble jeg plassert i en klasse som hadde mye dårligere nivå på norsk enn meg. Jeg måtte flere ganger si ifra om at dette kunne jeg, før jeg ble hørt. Jeg måtte klage til læreren og så til kontaktpersonen i kommunen. Så snakka han med skolen, og så endelig da fikk jeg bytte klasse.» *Ungdom i prosjektet*

«For meg var skolen og mestring på skolen redningen. Det betydde alt for meg. Jeg var fornøyd med det i barndommen.»

Ung voksen i prosjektet

«Jeg måtte ordne all tilrettelegging og støtte med skolen og andre instanser selv. Familien min klarte ikke å hjelpe meg med det. Jeg ble ganske utslitt.»

Ungdom i prosjektet

«Når de andre har gym, er jeg sammen med assistenten min og finner på noe.»

Barn i prosjektet

Spesielt gymtimene blir nevnt som et fag der barna og ungdommene enten ble tatt ut av timene, fikk alternative aktiviteter eller måtte kjempe for å få være med. Flere av barna og ungdommene forteller også om ulike strategier de har brukt for å få være med i gymtimen eller på klasseseturer.

«Jeg spilte litt fotball i starten, men innså til slutt at dette var litt vanskelig. Jeg hadde overbevist lærer'n om at jeg så litt mer enn de trodde at jeg så. Men fikk være med på hyttetur med klassen i niende.»
Ung voksen i prosjektet

«Det var mest barrierer med hensyn til gymtimen. Læreren sa at jeg ikke trenger gym, men jeg sa jo, jeg trenger gym som alle andre. Jeg elsker fysisk aktivitet og ville ha karakter i gym. Til slutt fant vi en løsning, og de fikk inn en ekstra gymlærer til meg. Men jeg måtte stå på krava.» *Ung voksen i prosjektet*

Når vi spør om hvordan friminuttene opplevdes, kommer det fram at flere ikke er sammen med de andre barna, de er mye ensomme og har ikke noen venner på skolen. Noen er sammen med assistenten sin i friminuttene, mens andre er alene. Mange av barna opplever å måtte være mye sammen med voksne, og at de voksne ikke tilrettelegger for sosial inkludering på skolen. Flere har heller ingen venner de er sammen med etter skolen.

«I friminuttene kan jeg kjøre fort med min elektriske rullestol. Jeg er ikke sammen med de andre barna, men med assistenten min.» *Barn i prosjektet*

«Jeg prøvde å snakke med helserådgiver på skolen, som skulle snakke med miljøarbeider på skolen. Men de sa egentlig at de kunne ikke hjelpe. De kunne organisere aktiviteter, sa de, men «vi kan ikke få andre til å prate med deg eller si til andre at de skal prate med deg. Eller så kan vi si til elevene at dette går ikke, xxx er alltid alene, prøv å ta kontakt med ham». Jeg sa at det er fint om de kan gjennomføre aktiviteter, men det har de aldri gjort, bare sagt at de skal se på det. Vi har vært sammen i to år nå, og ingen tar kontakt, og da tenker jeg at de ikke vil ta kontakt. Det er kanskje ikke skolens feil, tenker jeg, men samtidig har ikke skolen tilrettelagt noe.»
Ungdom i prosjektet

Barn og unge med funksjonsnedsettelse har ofte behov for mer oppfølging i forbindelse med skole og aktiviteter. Tett samarbeid mellom skolen, foreldre og andre instanser er sentralt for å sikre at barna trives faglig og sosialt. God kommunikasjon med skolen fremheves som viktig av flere foreldre, men er også utfordrende for mange. De opplever at de ikke får god nok informasjon om hva som skjer på skolen, hvilke vedtak som blir fattet, og hva som er forventet av dem som foreldre. Flere vet ikke hvordan de kan ta opp ting med skolen eller andre foreldre, og ønsker seg mer støtte og tettere veiledning enn det de får i dag.

«Han blir mye ertet på skolen, men vi som foreldre får ikke informasjon om hva som skjedde, og hvordan vi kan følge opp.» *Mor til gutt*

«Barna klarer ikke alltid å fortelle hva som har skjedd hjemme, og vi sliter med å få informasjon og å ta det opp i foreldremøter eller foreldresamtaler. Andre foreldre og barn må også få informasjon om barna våre og hvordan de kan være gode venner sammen.»
Mor til jente

«Vi sliter med å få informasjon om hvorvidt barna trives eller ikke, og hva de har rett på, for eksempel med hensyn til integrering i vanlig klasse. Min datter blir tatt ut og inn av klassen uten at jeg forstår hvorfor.»

Mor til jente

Venner og den viktige fritiden

FNs barnekonvensjon og norsk lov gir alle barn og unge i Norge rett til å delta på fritidsarenaen. Barn og unge har rett til å vite om, komme seg til og delta på en aktivitet de trives med, og oppleve at de er likeverdige deltagere. Forskning er tydelig på at å delta i fritidsaktiviteter styrker barns egenutvikling, selvfølelse og forebygger utenforskap, isolasjon og helserelaterte utfordringer. I tillegg er det et mål i seg selv at barn kan ha det gøy, slappe av og være sammen med venner. For barn og unge som er nye i Norge, er fritidsarenaer et sentralt sted å bli kjent med andre på, skape nettverk og lære seg sosiale koder.

Sosial inkludering var et tema som var viktig for barna og ungdommene vi snakket med. Både i skolen og på fritiden opplever de barrierer og utenforskap. De opplever at de ikke er en del av fellesskapet og må kjempe for å kunne være med.

«Jeg måtte lyve for å få være med og late som jeg så mer enn jeg egentlig kunne se.»

Ungdom i prosjektet

«Jeg er heller ikke del av fritidsaktiviteter. Jeg pleide å trene på treningssenter, men sluttet på grunn av korona. Jeg vet ikke om så mye fritidsaktiviteter som jeg kunne ha deltatt på. Jeg kjenner til en aktivitet som het «liv og fred», der kom folk på forskjellig alder sammen, bestilte pizza, snakket sammen og spilte sammen. Jeg var med der to–tre ganger bare.»

Ungdom i prosjektet

«Som et barn med synshemming så hadde jeg ikke samme mulighet som seende barn til å bli integrert. Jeg hadde ikke mulighet til å delta på fritidsaktiviteter på egen hånd eller gå ut alene.»

Ungdom i prosjektet

«Jeg er en ganske sosial person og blir veldig lei meg av å være så mye alene og være så ensom. Det er på telefon jeg har kontakt med andre for det meste. Jeg må dra til Oslo for å være med venner.»

Ungdom i prosjektet

Noen få av barna vi snakket med, har venner de leker med på fritiden. Her er det mødrene som kjenner hverandre og finner på ting sammen, slik at barna kan leke sammen. Andre forteller at de har venner på skolen, men så stopper det der. De er ikke sammen på fritiden.

«Jeg har venner på skolen, men det er ikke sånn at vi går hjem til hverandre etter skolen. Det er mine søsken og mine kusiner som er mine venner etter skoletid.» *Ungdom i prosjektet*

«Kontakten er overfladisk, vi smiler til hverandre eller samarbeider på skolen, men vi er ikke sammen ellers, på fritiden. Men jeg kan ikke si at Norge er dårlig, eller at jeg ikke har fått hjelp her, bare fordi jeg ikke får noen gode venner. Det er jo bedre enn i hjemlandet. Jeg har fått til masse her, og det betyr mye for meg, men jeg har ikke fått de gode vennene.»

Ung voksen i prosjektet

Betydningen av støttekontakt og transport for deltakelse i fritidsaktivitet

Jevnt over beskriver barna og ungdommene at de er mest hjemme med foreldrene og søsken. Ikke alle har støttekontakt, og flere ytrer at de har behov for det, spesielt for å få hjelp til å komme til og fra aktiviteter eller sosiale arrangement. De som har fått innvilget støttekontakt, forteller at støttekontakten tar dem med ut 1–2 ganger i uken på aktiviteter som kino eller restaurant. Det vil si aktiviteter der de er alene, ikke på fritidsaktiviteter eller sosiale aktiviteter med andre barn. Barna er dermed fortsatt mest sammen med voksne og mangler den sosiale kontakten og leken med andre barn.

«Det er vanskelig å bli kjent med nordmenn, de er ikke så snakkesalige. Men så begynte jeg på taekwondo ... de var faktisk åpne og imøtekommende i den klubben. De så ikke synshemmingen min som et hinder. De sa at vi kan gjøre sparkingen saktere, og hadde veldig lys treningshall. Det er en blind person som har svart belte, men jeg kommer meg aldri opp dit.»

Ungdom i prosjektet

«Det var veldig kaldt den vinteren, jeg krangla mye med mamma og stakk av flere ganger. Fant roen ved å sitte ved vannet. Fant ut etter hvert at jeg kunne søke om støttekontakt og kunne få være med på aktiviteter. Da jeg fikk støttekontakten, begynte jeg å gå masse turer. Det var det første jeg gjorde. Hun var bare litt eldre enn meg, og det var så fint, for jeg kjente ingen andre på min alder. Alle på voksensopplæringa var jo så gamle. Jeg var 15 år, og de andre var 30-åringer. Støttekontakten kunne jeg snakke med, og jeg lærte også mer norsk av henne enn skolen. Jeg hadde ikke kjennskap til hva jeg hadde rett på, eller organisasjoner der jeg kunne få hjelp.»
Ung voksen i prosjektet

Mange av foreldrene har ikke bil, og forteller at etter henting og levering til barnehage eller skole, handling, egen jobb eller norskkurs er det en utfordring å komme seg til fritidsaktiviteter eller andre aktiviteter på ettermiddagen. En far forklarer at han har fått

TT-kort til sitt barn. Men det gjelder kun til spesialskolen og tilbake, der sønnen skal være tre ganger i uken. Han kan ikke bruke det til å ta sønnen til andre aktiviteter. De har ikke råd til bil og kan ikke ta offentlig transport pga. sønnens sårbarhet for koronasmitte. De opplever dermed at han, utenom spesialskolen, blir isolert hjemme.

Det er tydelig at transportmuligheter, støttekontakt eller assistenter er viktige faktorer for å realisere barnas rett til fritid og inkludering. Det gir dem muligheten til å komme seg ut. Men transport og støttekontakt er ikke nok i seg selv. Barna og familien må få informasjon om aktiviteter, støtte til å melde seg på og komme seg dit. Støttekontakten må bidra til å oppmuntre barna og ta dem med på lokale sosiale arrangement og aktiviteter. Fritidsaktivitetene må være tilgjengelige, tilrettelagte og inkluderende, slik at barn og unge med funksjonsnedsettelse kan delta og føle seg inkludert.

«Jeg kunne ønske vi ikke måtte kjempe for alt»

Gjennomgående forteller barna og ungdommene vi har snakket med, at de opplever å måtte kjempe for å bli lyttet til og få sine meninger tatt på alvor, eller for å få tilretteleggingen de har krav på. Noen får hjelp av sin familie, andre har måttet stå på selv for å få informasjon om sine rettigheter og for å bli hørt.

«Jeg sitter i et møterom med lærer, miljøarbeider, rådgiver på skolen, mor, synspedagog og meg – seks personer. Alle andre er enig, at jeg må ta vg1 over to år, mens jeg sa: Nei, jeg kan ta det på 1 år. Heldigvis oppdaget jeg at når man er 16 år, har man selvbestemmelsesrett. Man må stå på sine krav, finne mulighetene. Hadde ikke jeg funnet mulighetene til å få gym, hadde jeg ikke fått allmenn studiekompetanse.» *Ung voksen i prosjektet*

«Jeg kunne ønske jeg ikke skal måtte kjempe for alt. Man bruker så mye tid og krefter på å kjempe for sine rettigheter og blir helt utslitt på det. Den tiden kunne jeg brukt for å være sosial eller gjøre annet.» *Ungdom i prosjektet*

Flere av de unge voksne vi har snakket med, er opptatt av at informasjon om og mulighet til å delta i funksjonshemmedes organisasjoner er viktig. Deltagelse i organisasjonsarbeid kan bidra både til å skape sosialt nettverk, i tillegg til å gi tilgang til informasjon om rettigheter og tjenester. De unge voksne som var med i organisasjoner, opplevde i større grad å få venner, føle tilhørighet og få kunnskap til å kunne kreve sin rett til tjenester. De som ikke har vært medlem av en organisasjon, forteller at de har funnet fram til informasjon gradvis eller fått informasjon fra andre de kjenner som også har en funksjonsnedsettelse.

«Jeg har ikke fått noen informasjon om organisasjoner. Jeg ble kjent med en på toget som informerte meg om NHFU, og det åpnet en del dører for meg. Jeg ble med på arrangement og ble kjent med venner over hele landet.» *Ungdom i prosjektet*

«Gradvis fant jeg ut at jeg kunne søke støttekontakt, kunne drive med aktiviteter etter skolen. Jeg begynte å gå på turer, det var det første jeg gjorde.» *Ungdom i prosjektet*

«Man får ikke en blekke med informasjon om rettighetene sine når man kommer til Norge, men får det litt etter litt, og man må finne ut av det selv.» *Ung voksen i prosjektet*

«Vi får informasjonen fra andre som er i samme situasjon. Når noen for eksempel har fått noe innvilget, forteller de det til andre. Men da går vi glipp av mange rettigheter og støtteordninger vi har krav på. Det tok fem år før jeg fikk vite at vi kunne søke om støtte til tilpasset bil og parkeringskort.» *Far til gutt*

«Barn med funksjonsnedsettelse må kjempe for sine rettigheter på egen hånd, for det er vanskelig for familien å støtte dem. De kjenner ikke systemet.»

Ungdom i prosjektet

«Selv om vi står på, oppnår vi ikke våre mål og drømmer. Vi må alltid jobbe mer og alltid bruke mer energi, og det gjør meg utslitt.»

Ungdom i prosjektet

ABLOOM

Abloom har vært en viktig samarbeidspartner i dette prosjektet for å nå ut til barn med funksjonsnedsettelse og deres foreldre.

Abloom kjemper for verdigheten i samfunnet – et samfunn der barn og unge – uansett bakgrunn og funksjonsnivå – skal kunne nå sine mål og leve gode liv i Norge. Vi kjemper for at foreldre til et barn med en funksjonsnedsettelse skal kunne se muligheter, ikke bare begrensninger.

Vår visjon er at ingen barn skal gjemmes bort, unnskyldes og bortforklares. Alle barn skal bli løftet fram, oppmuntret og hjulpet til å bli selvstendige mennesker uansett bakgrunn.

Som Ablooms leder og grunnlegger jobber jeg tett på barn med funksjonsnedsettelse og deres foreldre. I dette arbeidet ser jeg stadig at foreldre ikke får opplysninger om hvilke tjenester som finnes, og noen får feilaktig opplysninger. Andre møter på ansatte i kommunene som mangler kunnskap om habiliteringsdiagnoser og hva det innebærer av oppfølging for bosatte flyktningfamilier.

Abloom mener at IMDi har en viktig oppgave for å ivareta disse familiene systematisk over tid, sikre tilgang til informasjon og motivere dem til å ta imot hjelp. Samarbeid mellom kommunen, frivillig sektor og spesialisthelsetjenesten mener vi er et viktig første steg for å ivareta bosatte flyktningfamilier med barn med funksjonsnedsettelse.

Hilsen

Faridah S. Nabaggala, leder og grunnlegger av Abloom

«Vi møter mange fordommer»

Stereotypisering, undervurdering og dømmende holdninger er noe av det barn og unge med funksjonsnedsettelse og fluktbakgrunn forteller at de møter i det offentlige rom, i skolen og av voksne rundt dem. De møter voksne med fordommer som ikke tror på dem eller bruker byråkratisk språk og snakker ned til dem. Det forsterker opplevelsen av utenforskap. De møter på fordommer i ulike deler av livet sitt og rettet mot deres funksjonsnedsettelse, kjønn og etniske bakgrunn. Flere studier og artikler beskriver de som en «dobbel minoritet» som er «dobbel diskriminert» og «dobbel sårbar»⁴, og dette bidrar til at de må kjempe enda hardere enn alle andre for å motbevise de fordommene de møter, og bevise at «de kan».

«Jeg føler jeg må si samme ting mange ganger. Som jente, funksjonshemmet og med minoritetsbakgrunn blir du ikke hørt. I tillegg er språket en barriere eller en måte å diskriminere folk med innvandrerbakgrunn på. De bruker jusspråk, som er vanskelig å forstå, og da utestenger du noen.» *Ung voksen i prosjektet*

«Det gjør meg sint når jeg ikke får forklaring på ting, ikke blir hørt eller riktig forstått. Når jeg føler meg utenfor, blir jeg både trist og lei meg. Men jeg er heldig, for jeg er en ganske glad person og blir glad av små ting.» *Ungdom i prosjektet*

«Jeg har blitt møtt med mange fordommer. Det føltes som de ikke trodde på meg. Jeg måtte kjempe for å bli hørt og få for eksempel legene til å høre på meg.» *Ung voksen i prosjektet*

Fordommer kan dreie seg om direkte mobbing, hets og hatprat, men også om å bli møtt med en forutinntatthet om hva en kan og ikke. Fordommer og stereotyper handler i tillegg om at vi setter merkelapper på folk, uten å egentlig kjenne dem. Fordommer er ikke basert på fakta, men på følelser og manglende kunnskap som gjør at vi tenker som vi gjør, og plasserer folk i bås. I samtalen med ungdommene og foreldre har de fortalt oss litt om hvordan dette ser ut i praksis:

«Problemet er at folk dømmer meg uten å bli kjent med meg. Han sitter i rullestol – så da tenker de at de ikke vil bli kjent med meg, kanskje.» *Ungdom i prosjektet*

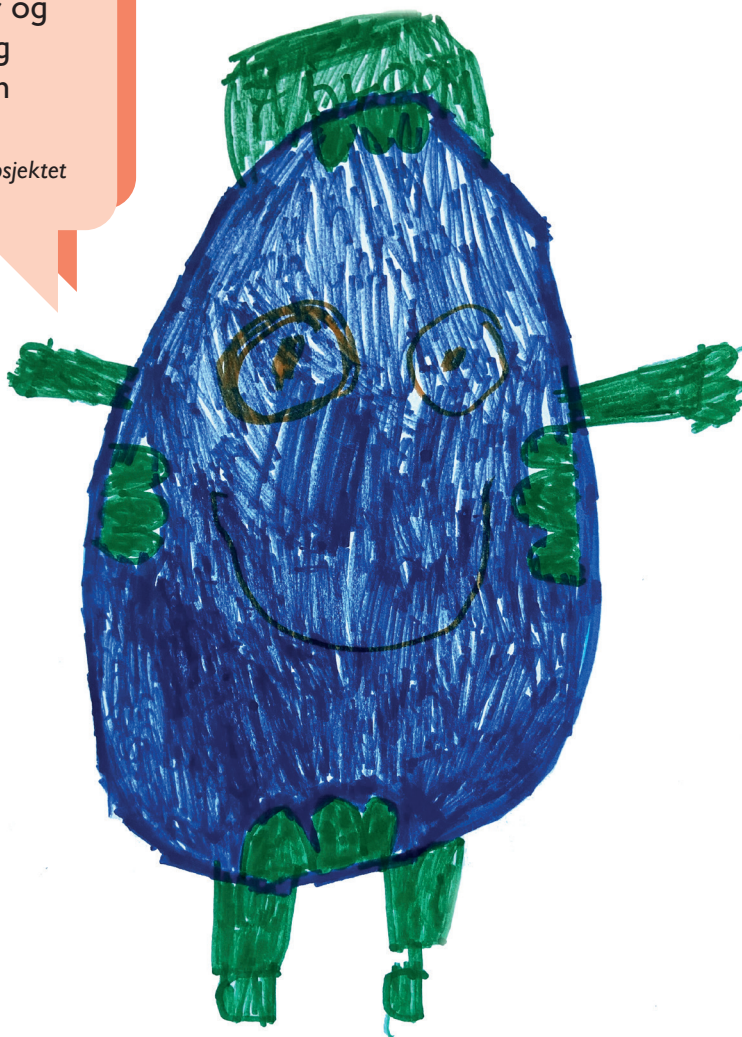
«Vi bor i et nabolag med bare norske. Når vi går på lekeplassen, blir de andre barna redde og går vekk. Jeg har sluttet å ta ham med til den lekeplassen i nærheten, for jeg ser at de andre barna blir redde. Vi går heller til en lekeplass lenger unna, for der er det andre barn fra samme land. Da kan jeg forklare foreldrene hans atferd, og de kan snakke med barna sine. Han er annerledes, han er høyløyt og skriker, for han har ikke språk, men han er ikke farlig.» *Mor til gutt*

Funksjonshemmet
Klarer ikke Jente
Mobbing Minoritetsbakgrunn
Usynlig **Blir ikke hørt** Erting

⁴) Berit Berg, 2014 og NHFU 2020

«Når jeg skulle finne ut hva jeg ville studere, møtte jeg på mye fordommer fra rådgiverne. De foreslo kun «blindeyrker», men det var ikke jeg interessert i. Jeg ville hjelpe andre, hjelpe dem med å finne ut sine rettigheter og hva de har krav på. Så jeg søkte på sosialfag og kom inn.»

Ung voksen i prosjektet

[FUNKSJONSVARIASJON]

Ordet **funksjonsvariasjon** dukker stadig oftere opp i Norge. Dette er ikke et synonym til funksjonsnedsettelse, men det er et begrep som kan tydeliggjøre at det er normene i samfunnet som er problemet og ikke selve funksjonsnedsettelsen.

Begrepet **funksjonsvariasjon** kan brukes for å beskrive «**den fysiske, psykiske eller kognitive variasjonen som finnes hos alle mennesker, uten å vurdere den som nedsatt, fullkommen, frisk eller syk**». Funksjonsvariasjon er med andre ord noe alle mennesker har. Begrepet skiller seg dermed fra funksjonsnedsettelse, som beskriver en bestemt gruppe av mennesker.

Forklaringen er hentet fra: <http://ungefunksjonshemmede.no/omungefunksjonshemmede>

Betydningen av familjestøtte

Familien har flere viktige roller for barn og unge med funksjonsnedsettelse. For mange er familien deres viktigste støttespiller, kjemper for deres rettigheter og hjelper dem i hverdagen.

«Jeg har aldri hatt et sosialt nettverk og har det heller ikke nå. Jeg bor i en liten kommune, og de som jeg gikk på videregående og høyere utdanning sammen med, er flyttet fra kommunen, har fått jobb og etablert seg. Da er kontakten vært vanskelig. Jeg er mest knyttet til familien min.» *Ung voksen i prosjektet*

«Som mor har jeg prøvd å gjøre alt jeg kan, men med utfordring i språk vet jeg ikke hvem jeg skal ta kontakt med.» *Mor til gutt*

Foreldrene står på for barna sine og må sette seg inn i mye på kort tid. De foreldrene som har opplevd å få god støtte forteller om en engasjert person som har fulgt dem tett, vært tilgjengelig og hjulpet dem med både kontakt med ulike instanser og søknader om støtte. Men der hvor foreldrene ikke har fått støtte eller ikke har kapasitet til å stille opp like mye, kan ansvaret falle på barna selv.

«Jeg tenker det er veldig viktig at foreldrene får mer informasjon og veiledning til å hjelpe og kjempe for sine barn. For eksempel at de får et kurs av Norsk Blindeforbund eller NHF, slik at de ikke skal være alene. Barn skal ikke føle seg annerledes eller føle seg alene. Det er en stor psykisk belastning for barn å måtte kjempe for egne rettigheter og hele tiden måtte kreve det de har krav på. Selv om en del rettigheter er lovfestet, er det ingen som kommer og gir en den informasjonen eller de rettighetene. En må hele tiden kreve.»

For foreldre som er nye i Norge eller har en minoritetsbakgrunn, kan det være mange tilleggsutfordringer når det gjelder systemforståelse og språk. De opplever at det er vanskelig å finne fram til informasjonen som er relevant for dem, og å få den på et språk som er forståelig. Mange føler seg svært alene og sliter med å finne ut hvor de kan henvende seg, hvor de kan søke støtte eller melde barnet sitt på aktiviteter. Noen opplever at de får god hjelp av flyktningskoordinatoren ved bosetting, men når flyktningsjenseten trekker seg ut, er overgangen til å bli selvstendig utfordrende.

«Hadde jeg ikke hatt familien rundt meg, hadde jeg ikke klart de vanskelige overgangene og den kritiske perioden i livet mitt.»

Ung voksen i prosjektet

«Jeg forstår ikke systemet. Vi fikk god oppfølging når flyktningsjenseten var involvert, men etter det falt støtten sammen, og jeg føler at oppfølgingen av min sønn faller mellom to stoler.» *Far til gutt*

«Jeg har prøvd å ringe mange steder for å få ham inn i fritidsaktivitet, men får ikke kontakt. Jeg vet egentlig ikke helt hvor jeg skal ringe for å få informasjon.» *Mor til gutt*

Det er viktig at familier med barn med funksjonsnedsettelse som er nye i Norge, får god støtte og veiledning. Spesielt aleneforsørgere og de med lite sosialt nettverk kan ha store utfordringer med å følge opp barnas behov. En mor fortalte oss:

«Jeg måtte på sykehuset med minstemann, og da var de andre fire barna mine alene hjemme. Heldigvis fikk flyktningsjenseten kontaktet barnevernet, som kom hjem til oss og var der 24 timer i døgnet med barna. Men det var også veldig utfordrende, for det var ukjente personer for meg og barna mine. Jeg ringte hver dag for å høre hvordan det gikk med barna hjemme, og jeg gråt mye. Jeg var på sykehuset i 10 dager.»

«Det er alvorlig, fordi vår frihet som funksjonshemmede med minoritetsbakgrunn blir feid til side fordi vi forventes å ha så tette bånd med familiene våre.»

Men det er ikke bare i minoritetsmiljøene at dette synet på familiens ansvar er levende. Sadia har merket seg at også ansatte i velferdssystemet kan ha en sterk forventning om at minoritetsfamilier tar vare på sine.

– Et eksempel: Jeg var med noen på et møte i Nav der saksbehandleren foreslo at andre familiemedlemmer kunne hjelpe vedkommende på skift. Og selv fikk jeg avslag på støtte til førerkort tre ganger fordi de mente at faren min har bil og kan kjøre meg. Det er alvorlig, fordi vår frihet som funksjonshemmede med minoritetsbakgrunn blir feid til side fordi vi forventes å ha så tette bånd med familiene våre.

NHF, https://www.handikapnytt.no/funksjonshemmede-med-innvandrerbakgrunn-blir-overlatt-til-familiene-sine/?fbclid=IwAR2i-DAz3_7GXN6kDanrA_DULmuRq0UsNG8JjrdxQwsfZOTIYWwINYghKSGn0

Min søster er min bestevenn

*«Når jeg er hjemme, leker jeg mest med søsteren min. Vi spiller TV-spill eller noe. Hun hjelper meg mye.»
Gutt i prosjektet*

Søsken bidrar mye og er en viktig støtte for både barnet og foreldrene, noen ganger på bekostning av søskenes egentid, sosial omgang med andre og fritidsaktiviteter. Søsken i familier med barn med nedsatt funksjonsevne tar ofte på seg mer ansvar enn søsken flest og kan ha større følelse av solidaritet med foreldrene. Søsken vi har snakket med, bidrar mye blant annet med kommunikasjon, med skole og offentlige instanser, spesielt i de tilfellene der foreldrene ikke behersker norsk godt. Noen bidrar

også mye i den daglige oppfølgingen av sine søsken. Et søsken vi har snakket med, forklarer at det i perioder kan bli mye for henne og familien. Hun har selv heller ingen venner eller fritidsaktiviteter hun deltar på. Det blir ikke prioritert ved siden av skole, jobb og familie.

«Jeg og storebroren min bidrar mye hjemme. Det er egentlig for mye for oss, spesielt ved siden av studiene, men vi gjør det gjerne for familien. Helgene er litt slitsomme, for da er ikke skolen og gutta hjemme hele dagen. De blir veldig aktive og kan ødelegge ting. Vi tar dem med ut på lekeplassen og deler oss opp så vi bytter på ansvaret. Men vi får ikke sluppet av i helgene.» Ungdom i prosjektet

Avslutning og råd fra barn og unge

I dette prosjektet har barn og unge med funksjonsnedsettelse og deres familier fortaltom hvordan det er å være ny i Norge, på skolen og i fritiden. De har fortalt om utfordringer med å bli skikkelig inkludert, få venner, utfordringer med språk og systemforståelse og tilgang til informasjon og tjenester. Når barn og unge melder fra om disse utfordringene, er det voksnes ansvar å lytte til dem og ta dem på alvor. Det er viktig at du som leser dette, ser på hva du kan gjøre i ditt arbeid, i din kommune, på din skole og på din fritidsarena.

Barn og unge med funksjonsnedsettelse har som alle andre barn behov for og rett på å bli sett, hørt og

tatt på alvor. De har rett til faglig og sosial tilpasning på skolen, rett til lek og fritid og rett til informasjon og tilgang til tjenester på lik linje med andre. Som denne rapporten viser, blir ikke denne retten innfridd hos alle, og det har store konsekvenser for de barna, ungdommene og unge voksne det gjelder.

Nedenfor har vi samlet råd fra barna, ungdommene og de unge voksne. Dette er råd basert på hva de har fortalt oss om sine erfaringer med integrering og inkludering og hva de mener må endres på.

RÅD til VOKSNE som bosetter barn og unge med funksjonsnedsettelse:

- **Vi, som barn og ungdommer, må få systematisk informasjon.** Vi må få vite om alle våre rettigheter og i tillegg få informasjon om organisasjoner for funksjonshemmede.
- **Barn må få en egen kontaktperson som kan hjelpe oss.**
- **Ta oss seriøst!** Ta meningene våre på alvor! Ikke behandle oss som om vi er stakkarlige.
- **Legg til rette for at vi kan trives og få venner på skolen.** Elevers rett til et trygt og godt skolemiljø gjelder også for oss!
- **Skolen må følge opp tett og sikre god kommunikasjon mellom barn, foreldre og skolen.**
- **Vi har like mye rett på lek og fritid og er opptatt av det sosiale som alle andre barn og ungdommer!**
- **Foreldre må få mer tilrettelagt informasjon og veiledning til å følge opp sine barn.**
- **Tolker må brukes mer systematisk slik at vi forstår all informasjonen som gis.** Barna selv og søsken skal ikke måtte tolke for sine foreldre.

RÅD til POLITIKERE som lager lovene og regelverket:

- **Vi må bli mer sett og hørt!** Det må etableres gode rutiner for å snakke med barn og unge med funksjonsnedsettelse, kartlegge våre behov og vektlegge våre meninger, og gi oss informasjon tilpasset alder og funksjonsevne.
- **Vi må få mulighet til å være med i samfunnet på lik linje med andre** – voksne som jobber med barn, må få mer kunnskap om inkludering!
- **Vi og våre foreldre må følges opp tidlig og få informasjon om rettighetene våre og tjenestene vi har krav på!** Informasjon og vedtak som gis skriftlig, må skrives med klarspråk og oversettes slik at foreldrene og barna, kan forstå hva det står, og hva som forventes av dem.
- **Koordineringsteam i kommunene må følge opp familiene tett, spesielt i begynnelsen.**

Informasjon om ulike organisasjoner

NHFU:

Norges Handikapforbunds Ungdom (NHFU) er en organisasjon av og for ungdom med funksjonsnedsettelse, og arbeider for et likestilt samfunn der alle har de samme mulighetene uavhengig av funksjonsnivå.

<https://nhfu.nhf.no/>

Unge funksjonshemmede:

Unge funksjonshemmede er en paraplyorganisasjon for 38 organisasjoner og grupperinger av ungdom med funksjonshemming og kronisk sykdom. Deres formål er å sikre deltagelse og samfunnsmessig likestilling for unge mellom 12 og 36 år med funksjonshemninger og kronisk sykdom. Unge funksjonshemmede jobber mot diskriminering og for universell utforming på alle samfunnsområder.

<https://ungefunksjonshemmede.no/omungefunksjonshemmede/>

Handikappede Barns

Foreldreforening:

Handikappede Barns Foreldreforening (HBF) er en landsforening tilknyttet Norges Handikapforbund. HBF skal arbeide for å

ivareta interessene til barn med funksjonshemming, deres foreldre og pårørende for å bedre barnas oppvekstvilkår og hele familiens livsvilkår.

<https://www.hbf.no/>

Abloom:

Abloom er en frivillig og ideell organisasjon stiftet i 2012 som jobber for å synliggjøre og styrke barn og unge med nedsatt funksjonsevne. De har spesialkompetanse og særlig fokus på minoritetspråklige funksjonshemmede og deres pårørende.

<https://abloom.no/>

Norges Døveforbund (NDF)

Norges Døveforbund (NDF) er en partipolitisk og religiøs nøytral organisasjon. Målet for organisasjonen er å oppnå full deltakelse og likestilling i samfunnet for døve og hørselshemmede. De har laget nettsiden Ny og døv i Norge der de har samlet informasjon relevant for døve innvandrere med sammenheng på et tilpasset tegnspråk.

<https://nydovinnorge.no/>

Rapporter fra Redd Barna:

«Fritid for Alle – uten fordommer»

– Fortellinger om fritid fra barn og unge med funksjonsnedsettelse

«Vi har også en stemme»

– Rapport fra en rettighetsworkshop hvor 13 barn og unge med utviklingshemming delte sine erfaringer, tanker og meninger

«Det viktigste er å bli norsk ...?»

– barn og unges tanker om å være ny i Norge

Redd Barna

5 tips til hvordan din kommune kan sikre barn og unges rett til lek og fritid

Barnekonvensjonen artikkel 31 gir alle barn rett til hvile, fritid og lek. Å få være med på fritidsaktiviteter bidrar til tilhørighet, fellesskap og mestringsfølelse. Barn får prøve ut interesser og utvikle talenter, treffe venner og utvikle sosiale ferdigheter. Selv om mange er aktive på fritiden, er det fortsatt barn og unge som holdes utenfor. Dette må vi gjøre noe med!

1 Ikke diskriminer barn

Barnekonvensjonen artikkel 2 sier at ingen barn skal diskrimineres, uansett hvem de er, hvor de kommer fra, eller hvilken funksjons-evne de har. Manglende kunnskap kan føre til forskjellsbehandling og diskriminering. Sørg for å få god kunnskap om hvem barna er, hva de trenger, og hva de har lyst til. Sørg for at ingen ekskluderes fra en meningsfull fritid. Kunnskap er nøkkelen til gode holdninger.

2 Lytt til barn og unge

Lytt til barn og unge og gi dem mulighet til innflytelse. Artikkel 12 i barnekonvensjonen gir barn rett til å gi uttrykk for sine synspunkter i alle saker som angår dem. Når barn og unge får være med og identifisere utfordringer og løsninger, kan vi sammen utvikle treffsikre og bærekraftige tiltak. Legg til rette for medvirkning fra ulike barn og unge, og samarbeid gjerne med barne- og ungdomsrådet.

3 Lag en handlingsplan for inkluderende fritid

Barnekonvensjonen, konvensjonen for mennesker med funksjonsnedsettelse, norsk lov og Fritids-erklæringen gir alle barn og unge rett til å delta på fritidsarenaen. Men dette må konkretiseres og forankres i kommunens egne planer og tiltak. Det er viktig å samarbeide tett med frivilligheten i dette arbeidet, for å lage helhetlige og langsiktige planer. Sjekk ut www.allemed.no.

4 Sørg for at informasjon og aktiviteter er universelt utformet

Sørg for at lokaler er universelt utformet slik at alle kan delta på lik linje. Ingen barn skal måtte vente på utsiden, enten det er fritidsklubben, gymsalen eller idrettshallen. Sørg også for at informasjon er universelt utformet og finnes på flere språk. Det gjelder både informasjon om aktiviteter og om støtteordninger. Informasjonen bør rettes mot barn og unge, foreldre, fritidsarenaer og voksne som møter barn og ungdom i sitt arbeid.

5 Tilpass transporttilbudet til barns behov

Offentlig transport må være tilgjengelig og tilrettelagt for barns fritid. Kommunen bør kartlegge og utvikle transport basert på barn og unges behov, som er universelt utformet og tilpasset ulike funksjonsevner. Inviter veldig gjerne barn og unge til å være med på en slik kartlegging. Transporttilbudet må ha lave priser og/eller være gratis for barn opp til 18 år. Ingen barn skal stå igjen på perrongen!

Lykke til med å oppfylle barn og unges rett til lek og fritid!

10 BUD FOR Å VÆRE EN ORGANISASJON FOR ALLE!

#ikke mitt når det er blenda hvitt

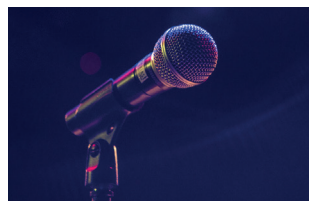
1 Husk: Ingenting om oss, uten oss: Snakk med aktuelle personer/organisasjoner og lytt til deres råd.

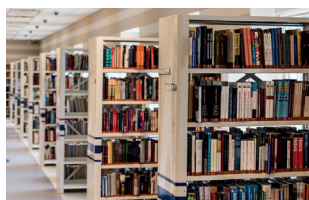
2 Ved utarbeidelse av illustrasjonsbilder/ brosjyrer/nettsaker – ikke vær blenda hvite.

3 Er det noe ved våre arrangementer/ væremåte som kan være ekskluderende. Eks: Mat, lokaler, tidspunkt, sted, språk, alkohol, interne holdninger.

4 Gjenspeiler våre debattmøter/ foredragsholdere/ kursarrangører et mangfold i befolkningen? #allwhitepanel

5 Vær der folk er – Eks: Bibliotek/skoler/ fritidsklubber/ bydelshus/helsestasjon.

6 Ved nyansettelser – tenk mangfold, vi skal gjenspeile befolkningen.

7 Bruk tid på nye – bli kjent med dem som personer og ikke representanter for en gruppe.

8 Være synlige: Vi må stå på stand, skrive leserinnlegg, være synlige på aktuelle arenaer.

9 Ved valg av nye styrever og utvalg prioriter mangfold, jobb aktivt med å oppfordre personer med ulike erfaringer til å stille.

10 Kall en spade en for spade – ikke bruk kronglete organisasjonsspråk.

For å skape et mangfoldig samfunn må vi begynne med oss selv.

Redd Barna

BARNEKONVENSJONEN I KORTVERSJON

– omskrevet av Redd Barna

1 og 2 Gjelder alle barn under 18 år

Alle mennesker under 18 år regnes som barn. Alle barn har de samme rettighetene.

3 Til barnets beste

Alle tiltak som angår barn, skal ta hensyn til barnets beste.

4 Statens ansvar

Staten har ansvaret for at alle barn får sine rettigheter oppfylt.

5 og 18 Foreldreansvaret

Foreldrene har hovedansvaret for å oppdra barn.

6 Rett til liv

Alle barn har rett til å vokse opp.

7 og 8 Identitet

Alle barn har rett til et navn og en nasjonalitet, og de har rett til å beholde disse.

9 Holde familien sammen

Ingen barn skal skilles fra foreldrene sine mot sin vilje hvis det ikke er til barnets beste.

10 og 22 Førre familier sammen

Alle flyktningbarn skal gis beskyttelse, humanitær hjelp og hjelp til å komme sammen med familien sin igjen.

11 Ulovlig bortføring og tilbakehold

Ingen barn skal tas ulovlig ut av et land eller hindres fra å reise tilbake.

12 Å si sin mening

Alle barn har rett til å si sin mening og til å bli hørt i saker som angår dem.

13 og 17 Få og gi informasjon, massemedier

Alle barn har rett til å søke etter, motta og gi informasjon. Staten skal beskytte barn mot skadelig informasjon.

14 og 15 Frihet til å tenke, tro og delta

Alle barn har rett til å tenke og tro på det de selv ønsker. Barn har rett til å delta i organisasjoner.

16 Privatliv

Alle barn har rett til privatliv.

19 Beskyttelse mot misbruk

Staten skal beskytte alle barn mot fysisk eller psykisk mishandling, forsømmelse eller utnyttning fra foreldre og andre omsorgspersoner.

20 Barn uten familie

Alle barn uten familie har rett til beskyttelse og omsorg.

21 Adopsjon

Adopsjon av barn skal foregå slik loven bestemmer, og være til barnets beste.

23 Funksjonshemmede barn

Alle barn med funksjonshemninger har rett til et godt liv, og de har krav på spesiell støtte.

24 Helse

Alle syke barn har rett til den beste medisinske behandling staten kan gi.

25 Barn under offentlig omsorg

Alle barn på sykehus, barnehjem og andre institusjoner har krav på at det følges nøye med på hvordan de har det.

26 Sosialtjenester

Foreldre skal gi barn økonomisk trygghet, og staten skal hjelpe foreldrene med dette når dette er nødvendig.

27 Levestandard

Alle barn har rett til god nok levestandard slik at de har det de trenger for å leve og for å ha en meningsfylt hverdag.

28 og 29 Utdanning

Alle barn har rett til utdanning som gir dem mulighet for utvikling.

30 Minoriteter og urbefolkning

Alle minoritetsbarn har rett til å snakke sitt eget språk, ha sin egen kultur og sin egen tro.

31 Lek og fritid

Alle barn har rett til hvile, fritid og lek.

32 Barnearbeid

Alle barn skal beskyttes mot økonomisk utbytting. Arbeid skal ikke svekke muligheten til å gå på skole eller utvikle seg.

33 Narkotika og rus

Alle barn skal beskyttes mot ulovlig bruk, salg og produksjon av narkotiske stoffer.

34, 35 og 36 Utnytting

Alle barn skal beskyttes mot alle former for utbytting (for eksempel seksuelt misbruk, bortføring og salg).

37 Fengsel og tortur

Alle barn skal beskyttes mot tortur og umenneskelig behandling.

38 Barn i krig

Alle barn under 15 år skal beskyttes mot å bli vervet som soldater eller å delta i krig. I noen land er aldersgrensen 18 år.

39 Hjelp til å få det bra igjen

Alle barn som er blitt misbrukt, utnyttet eller forsømt, skal få hjelp til å få det bra igjen.

40 Beskyttelse ved lovbrudd

Alle barn som er anklaget eller dømt for lovbrudd, har rett til en behandling som sikrer deres verdighet og fremmer deres respekt for menneskerettighetene.

41 Når andre lover er bedre

Barnekonvensjonen gjelder ikke hvis andre nasjonale eller internasjonale lover sikrer barnet på en bedre måte.

42 Få vite om barns rettigheter

Staten skal sørge for at barn og voksne blir kjent med Barnekonvensjonen.

KOMITÉEN FOR RETTIGHETENE TIL MENNESKER MED NEDSATT FUNKSJONSEVNE

Avsluttende merknader til Norges første rapport

I 2019 fikk Norge kommentarer og anbefalinger fra FN komitéen for rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne. Blant annet så kommenterte komiteen på følgende:

Likhet og ikke-diskriminering (art. 5)

Komiteen er bekymret over:

- a. Mangelen på effektiv lovgivning og mekanismer for å bekjempe sammensatte former for diskriminering mot mennesker med nedsatt funksjonsevne, spesielt mot mennesker med nedsatt funksjonsevne tilhørende etniske minoriteter,
- b. At mennesker med nedsatt funksjonsevne med samisk bakgrunn og barn med nedsatt funksjonsevne fra familier med innvandrerbakgrunn har dårlig tilgang til offentlige tjenester på grunn av kommunikasjonsproblemer, kulturforskjeller og liten kunnskap om velferdssystemet,

I tråd med komitéens generelle kommentar nr. 6 (2018) om likestilling og ikke-diskriminering anbefaler komiteen at konvensjonsparten:

- c. Vedtar rettslige og andre nødvendige tiltak for å gi eksplisitt beskyttelse mot sammensatt diskriminering på grunn av alder, funksjonsnedsettelse, nasjonal opprinnelse, seksuell orientering og kjønnsidentitet, kjønn, etnisitet og innvandringsstatus, og ilegger effektive sanksjoner mot overtredere,
- d. Gjennomfører bevisstgjøringskampanjer og gir opplæring for å informere mennesker med nedsatt funksjonsevne med urfolks-, etnisk minoritets- og innvandrerbakgrunn om deres rettigheter, og hvordan de skal få tilgang til dem,

Link alle de avsluttende merknadene til Norges første rapport: <https://www.regjeringen.no/contentassets/26633b70910a44049dc065af217cb201/crpd-2019-avsluttende-bemerkninger-til-norges-forste-rapport-nor-09092019-finale.pdf>

Råd fra barna, ungdommene og de unge voksne

Dette er råd basert på hva barn og unge med funksjonsnedsettelse og fluktbakgrunn har fortalt oss om sine erfaringer med integrering og inkludering og hva de mener må endres på.

RÅD til VOKSNE som bosetter barn og unge med funksjonsnedsettelse:

- **Vi, som barn og ungdommer, må få systematisk informasjon.** Vi må få vite om alle våre rettigheter og i tillegg få informasjon om organisasjoner for funksjonshemmede.
- **Barn må få en egen kontaktperson som kan hjelpe oss.**
- **Ta oss seriøst!** Ta meningene våre på alvor! Ikke behandle oss som om vi er stakkarlige.
- **Legg til rette for at vi kan trives og få venner på skolen.** Elevers rett til et trygt og godt skolemiljø gjelder også for oss!
- **Skolen må følge opp tett og sikre god kommunikasjon mellom barn, foreldre og skolen.**
- **Vi har like mye rett på lek og fritid og er opptatt av det sosiale som alle andre barn og ungdommer!**
- **Foreldre må få mer tilrettelagt informasjon og veiledning til å følge opp sine barn.**
- **Tolker må brukes mer systematisk slik at vi forstår all informasjonen som gis.** Barna selv og søsken skal ikke måtte tolke for sine foreldre.

RÅD til POLITIKERE som lager lovene og regelverket:

- **Vi må bli mer sett og hørt!** Det må etableres gode rutiner for å snakke med barn og unge med funksjonsnedsettelse, kartlegge våre behov og vektlegge våre meninger, og gi oss informasjon tilpasset alder og funksjonsevne.
- **Vi må få mulighet til å være med i samfunnet på lik linje med andre** – voksne som jobber med barn, må få mer kunnskap om inkludering!
- **Vi og våre foreldre må følges opp tidlig og få informasjon om rettighetene våre og tjenestene vi har krav på!** Informasjon og vedtak som gis skriftlig, må skrives med klarspråk og oversettes slik at foreldrene og barna, kan forstå hva det står, og hva som forventes av dem.
- **Koordineringsteam i kommunene må følge opp familiene tett, spesielt i begynnelsen.**

